

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
De heer F. Rijkaart
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 3 februari 2026

betreft Denkrichtingen ten behoeve van een nationaal programma tegen Discriminatie en Racisme 2025-2029

ons kenmerk 179691

Geachte heer Rijkaart,

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken heeft met belangstelling kennisgenomen van uw brief van 12 december 2025 ter aanbieding van de denkrichtingen ten behoeve van een nationaal programma tegen Discriminatie en Racisme 2025-2029.¹ Naar aanleiding van uw brief hebben de leden van de fractie van **GroenLinks-PvdA**, mede namens het lid van de fractie-Visseren-Hamakers, en de leden van de fractie van **Volt** een aantal vragen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA, mede namens het lid van de fractie-Visseren-Hamakers

Tot en met 2025 had de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (NCDR) de rol om het Nationaal Programma tegen Discriminatie en Racisme te ontwikkelen en coördineren. Dit is gewijzigd.² Uit uw brief van 12 december 2025 begrijpen deze leden dat deze denkrichtingen 'mede' zijn opgesteld door de regering. Wie zijn de andere opstellers? Wat was de rol van de NCDR? Wat was de inhoudelijke inbreng van de NCDR? Waar moeten volgens de NCDR de prioriteiten worden gelegd? Welke inhoudelijke punten van de NCDR zijn niet of anders in de denkrichtingen opgenomen?

De leden hechten grote waarde aan een effectieve aanpak van discriminatie en racisme. In 2025 vernieuwde Movisie het dossier "Wat werkt bij het verminderen van discriminatie?" met daarin een bundeling van de wetenschappelijke kennis.³ Welke wetenschappelijke inzichten over de aanpak van discriminatie en racisme zijn gebruikt bij het opstellen van denkrichtingen? Graag ontvangen de leden een toelichting waarin inzichtelijk wordt gemaakt welke elementen van de denkrichtingen een bewezen effectieve aanpak hebben en welke (nog) niet? Wat kan geleerd worden van de aanpak van discriminatie en racisme in andere landen? Graag ontvangen deze leden ook hierop een toelichting?

In de denkrichtingen staat dat de aanpak tegen alledaagse vormen van discriminatie en racisme begint met een duidelijke norm: discriminatie is onacceptabel, ongrondwettelijk, onrechtmatig en strafbaar. Burgers en maatschappelijke organisaties kunnen bijdragen aan het verwezenlijken van die norm. Deze leden zijn verbaasd dat de overheid niet genoemd wordt als belangrijke partij die kan bijdragen aan het verwezenlijken van die norm. Waarom staat de overheid niet genoemd als

¹ Kamerstukken I 2025/26, 30950, C.

² Kamerstukken II 2024/25, 30950, nr. 454.

³ <https://www.movisie.nl/publicatie/wat-werkt-verminderen-discriminatie>

datum 3 februari 2026

ons kenmerk 179691

blad 2

belangrijke partij om normen te verwezenlijken? Is er (internationaal) onderzoek gedaan naar de effectiviteit van normstelling bij de aanpak van discriminatie en racisme? Is hierbij onderscheid aan te brengen tussen juridische, sociale en ethische normstellingen? Is er, meer specifiek, (internationaal) onderzoek gedaan naar de rol van de landelijke en lokale overheid bij normstelling? Is er onder (internationaal) onderzoek gedaan naar de effecten als deze normstelling vanuit de overheid uitblijft? Is er (internationaal) onderzoek naar de onderlinge samenhang tussen de normstelling vanuit verschillende actoren, zoals burgers, maatschappelijke organisaties en de overheid? Graag ontvangen deze leden een toelichting bij de bovenstaande vragen.

In 2024 hebben de ministeries van SZW en BZK onderzocht of, en hoe, een sociale norm tegen discriminatie en racisme effectief kan worden uitgedragen door maatschappelijke en private partijen. De uitkomsten werden in 2025 verwacht, zo staat in de denkrichtingen. Zijn de resultaten al bekend? Zo ja, wat zijn de resultaten? Zo nee, bent u bereid deze alsnog met de Eerste Kamer te delen?

Uit de voortgangsrapportage van de Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme blijkt dat cumulatieve discriminatie in vergelijking met andere Europese landen in Nederland vaker voorkomt. Wat is volgens u de verklaring hiervoor? Wat betekent deze constatering van de Staatscommissie voor de aanpak van discriminatie en racisme in Nederland? Hoe is dit vertaald in de denkrichtingen?

Sinds 2020 spreekt het Sociaal Cultureel Planbureau bij moslimdiscriminatie van 'chronische discriminatie' omdat het een hardnekkig, structureel probleem is dat in alle lagen van de Nederlandse samenleving voorkomt. Daarnaast is sprake van hoge ervaringscijfers, intersectionele discriminatie, dagelijks impact en veel online haat.

In het onderzoek naar de bestrijding van moslimdiscriminatie (in het kader van het vorig Nationaal Programma) worden kansrijke versterkingen genoemd om moslimdiscriminatie aan te pakken. In de Tweede Kamerbrief van 21 maart 2025 over dit onderzoek staat dat de reactie van de regering wordt verwerkt in het nieuwe Nationaal Programma.⁴ Niet alle versterkingen zijn opgenomen in de denkrichtingen. Graag ontvangen de leden een toelichting per voorgestelde versterking waarom deze wel of niet zijn opgenomen.

De leden hechten uiteraard ook aan effectieve wetgeving op het gebied van de aanpak van discriminatie en racisme en zijn daarom geïnteresseerd in de relatie van de denkrichtingen met de resultaten van het parlementair onderzoek naar effectiviteit van antidiscriminatie wetgeving.⁵ Kunt u aangeven welke aanbevelingen wel onderdeel uitmaken van de denkrichtingen en welke niet en waarom niet? In de denkrichtingen staat dat "momenteel onderzocht [wordt] of wet- en regelgeving tegen discriminatie kan worden aangevuld, zodat het handelen van overheidsorganisaties kan worden getoetst aan het beginsel van gelijke behandeling.". Door wie wordt dit onderzocht en wanneer zijn de resultaten te verwachten?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van Volt

De Europese Commissie heeft onlangs in de Union of Equality: Anti-Racism Strategy 2026-2030 een recent OECD-onderzoek geciteerd dat aangeeft dat raciale of etnische discriminatie in de EU jaarlijks tot circa €12,7 miljard aan gemiste economische productie kan kosten. Dit onderzoek toont aan dat discriminatie en racisme niet alleen een maatschappelijk probleem is maar ook een economisch probleem. Een kostenanalyse van de impact van discriminatie en racisme op Nederlands niveau kan helpen om de maatschappelijke en financiële urgentie van bestrijdingsmaatregelen objectief te

⁴ Kamerstukken II 2024/25, 30950, nr. 450.

⁵ Parlementaire onderzoekscommissie effectiviteit antidiscriminatie wetgeving, *Gelijk recht doen. Een parlementair onderzoek naar de mogelijkheden van de wetgever om discriminatie tegen te gaan*, Kamerstukken I 2021/22, CXLVI, X.

datum 3 februari 2026

ons kenmerk 179691

blad 3

onderbouwen en prioriteiten te stellen in beleid. Tijdens het debat over de begroting BZK 2025 in de Eerste Kamer op 8 april 2025 gaf uw voorganger aan dat kosten van discriminatie en racisme betrokken zouden worden bij het meerjarenprogramma van de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme. Een meerjarenprogramma heeft de Kamer niet ontvangen. Kunt u aangeven wat de stand van zaken is rondom dat kostenonderzoek? Bent u voornemens om te onderzoeken wat discriminatie en racisme Nederland jaarlijks kost in economische termen (bijvoorbeeld in termen van verlies aan productiviteit, gezondheidskosten, en sociale kosten)?

Tijdens de algemene politieke beschouwingen in de Eerste Kamer van november 2024 heeft minister-president Schoof toegezegd dat in Q1 van 2025 het Nationaal Programma tegen Discriminatie en Racisme aan de Kamer zo worden toegezonden. Uw voorganger heeft tijdens het debat over de begroting BZK 2025 in de Eerste Kamer toegezegd dat het Nationaal Programma tegen Discriminatie en Racisme in het voorjaar van 2025 aan de Eerste Kamer zou worden toegestuurd. Inmiddels is het 2026 en heeft de Eerste Kamer slechts 'denkrichtingen' ontvangen. Wat is de formele status van dit document, nu het niet gebruikelijk is om denkrichtingen aan de Kamer te sturen, wanneer een beleidsprogramma beloofd is? Waarom heeft het zo lang geduurd om tot deze denkrichtingen te komen, terwijl de Kamer juist aandringt op stevige, structurele maatregelen tegen discriminatie en racisme? Hoe verhoudt deze beperkte stap zich tot de maatschappelijke urgentie en de eerder uitgesproken ambities van het kabinet? Hoe wordt geborgd dat deze denkrichtingen daadwerkelijk leiden tot concrete beleidskeuzes en niet blijven steken als vrijblijvend document? Welke tijdlijn en procesafspraken hanteert u voor de verdere uitwerking richting een Nationaal Programma? Komt er alsnog een nieuw Nationaal Programma tegen Discriminatie en Racisme, en zo ja, wie draagt hiervoor de politieke en ambtelijke regie? Zo nee, hoe geeft u dan een extra en zichtbare impuls aan de bestrijding van discriminatie en racisme? Hoe verhoudt het ontbreken van een Nationaal Programma zich tot de huidige, voornamelijk adviserende rol van de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme? Bent u voornemens de rol en positie van de NCDR wettelijk te verankeren, mede in het licht van vergelijkbare ontwikkelingen rond andere nationale coördinatoren?

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken ziet met belangstelling uit naar uw reactie en ontvangt deze graag binnen vier weken na dagtekening van deze brief.

Hoogachtend,

I.M. Lagas MDR

Voorzitter van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken